

KIS-458 – Gl. *infarctus*

(LM da GE – 19 05 94)

Ur gerig hepken evit goulenn ho soñj

1. a-zivout ar ger **kalonlzh** (*kalon-lazh*) a gaver e geriadur AR GLEV, pennad *infarctus*, tennet eus FHAB. 1866
2. a-zivout an droienn **taol-gwad**
3. a-zivout ar ger **angwazhiad** a rit-c'hwi gantañ.

Ha c'hwi a soñj deoc'h e c'hellfe hemañ diwezhañ bezañ implijet dre verrdro evel ar Gl. *infarctus* : “il a eu un *infarctus*, il est mort d'un *infarctus*” ?

Petra a vo lavaret er yezh pemdez : “mervel gant / diwar un **angwazhiad**” pe neuze : “mervel gant un **taol-gwad** pe ur **galonlzh**” ?

Ma soñj din-me :

Galleg, yezh skiantel : “*l'infarctus* du myocarde” ; yezh pemdez : “il est mort d'un *infarctus*”

Brezhoneg, yezh skiantel : “**angwazhiad** ar c'haer-kalon” ; yezh pemdez : “marvet eo gant ur **galonlzh** / un **taol-gwad**”, “skoet eo bet gant un **taol-gwad** ”.

(GE da LM – 29 05 94)

An anaf anvet e brezhoneg an **infarkt** pe **angwazhiad** a voe deskrivet gant LAENNEC e derou an 19^t kantved. Koulskoude, Gl. *infarctus*, krouet e 1855 war a hañval, ne zeuas e goulou el lizheradur mezegel nemet e 1867 ; Gl. *infarctus du myocarde* a voe arveret evit ar wech kentañ e 1880. Gant R. LE GLEAU eo bet ijinet enta ar gevatalded Gl. *infarctus* — Br. **kalonlzh**.

Kement-se lavaret, eo dav sellout a-dost ar c'hemm a lakait etre “yezh skiantel” ha “yezh pemdez”.

Lavarout a rafen kentoc'h “yezh vicher” ha “yezh voutin”. E pep amzer e vez ar yezh voutin o tegemer termenoù eus ar yezh vicher, gant un dale bras pe vrasoc'h hervez an tizh ma tremen ar c'healioù micher er gealiadurezh voutin. Meur a arvez zo d'an tremen-se :

~ *kevredadel* : betek derou an 20t kantved e oa ur gwiskad bihan eus ar gevredigezh o tegemer deskadurezh a-walc'h da gaout diraez er vuhez kefredel hag e se d'ober gant ur yezh diorreet, enni an termenoù arnevesañ ; ar peurrest eus ar boblañs, an niver brasañ, a dremene gant gerioù ha kealioù silet betek enno eus ar c'hantvedoù kent ; hiziv ez ampar ar gwiskad desket ar muianiver hag ez a da get niver an dud oc'h arverañ ul lavar o klotañ gant ur stad dilezet eus an anaoudegezhioù ;

~ *stlennadel* : bennozhañ d'an araezioù stlennañ e vez skignet hiziv lavar ar ouezoniezh a zeiz da zeiz ha berr ouzh berr eo an dale etre krouidigezh un termen hag an arver anezhañ gant an dud ;

~ *gouiziel* : evit komz eus ar Vezekniezh hepken, betek an 19t kantved e oa-hi chomet deskivadurel ha kantouiziat ; deuet eo da vezañ displegadurel ha gouiziel (bennozhañ etre traoù all d'an hentenn stummadel-klinikel kentradet gant LAENNEC) ha hiziv ez a buan war unvanaat gant ar peurrest eus an diskiblezhioù gouiziel — pontoù lavar stank ouzh stank zo etre ar Vevoniezh, ar Gimiezh, ar Fizik hag ar Stlenneg ; dre se ez emgav dispredet e 1994 un darn vat eus ar geriadur a rae gantañ ar Vezekniezh pemont vloaz 'zo.

Alese :

~ n'eus diforc'h *doareadel* ebet ken etre “yezh skiantel” ha “yezh pemdez” ; d'ar muiañ ez eus un diforc'h *kementadel* : ma ne anavez ket ar c'hevredig kement ger a ra ganto an den a vicher, ez arver an hevelep gerioù hag eñ p'en deus o desket dre ar skol, ar stlenn pe an darempredoù gant an den a vicher e-unan. Kant vloaz 'zo e veze 99 % eus ar boblañs oc'h ober anv eus *coup de sang*, *apoplexie* (hag an amprest-mañ diwezhañ ouzh ar yezh ouiziel a c'holoe un dek kleñved disheñvel). Hiziv, 99 % eus ar c'hallegerion a gomz eus *hémorragie cérébrale*, *infarctus* en o yezh pemdez ;

~ un diforc'h *doareadel* ha *kementadel* a vez etre yezh (skiantel ha, da heul, pemdez) ur bloavezh hag ar bloavezh goude ; ken e ranker adsevel bep pemp bloaz geriadur meur a ziskiblezh.

Setu enta ar respontoù a c'hallan ober d'hoc'h atersoù :

1. N'ouzon ket pe geal oa dec'heriet gant Br. **kalonlzh** evit an hini pe ar re a rae gantañ e 1866. A dra sur ne oa ket keal "angwazhiad ar c'haer kalon" na oa ket anezhañ c'hoazh. Evel just, netra ne vir ouzh ar yezhourion a besketa un termen kozh da skritellañ ur c'heal nevez. Koulskoude, mar c'hoarvez d'ar ouezoniezh degemer skritelloù tided e tenn lavar pep diskiblezh da wiskañ furm ar reizhiad kempoellañ gwellañ a-geñver strizh gant reizhiad kempoell ar c'healioù a zo re an diskiblezh. Gerioù evel **taol-gwad, kalonlzh** zo luniadoù leterc'hadek hep keñver ebet gant lavar ar Vezekniezh : kennotañ a reont ur gealiadurezh amouiziel, rakgouiziel kentoc'h ez eo aet an 99 % eus an dud, zoken e Breizh, gwall bell diouti.

2. Br. **taol-gwad** zo ken dispredet ha Gl. *coup de sang* ez eo ar plakadur anezhañ. Roparz HEMON a venn e lakaat a-dal da Gl. *apoplexie*, termen e-unan hogos dilezet gant ar vezeion.

3. Pa c'houlennit va ali a-zivout pezh a ve mat kinnig evit "ar yezh pemdez", e respontan hepken : gerioù skiantel. Souezhusat yezhour an hini a glaskfe ijinañ un doare komz evit ar vrezhonegerion evel pa vije anezho tud dizesk eus an 19^t kantved !

Mar doujfec'h na ve kollet da vat kavadennoù evel **kalonlzh**, soñjit e vez atav ur marc'had evito el Lennegezh ha, da heul, er vuhez pemdeziek (e galleg, da skouer, e klever *coup de sang* gant ar ster "brouezenn") ; er vuhez pemdeziek ya, met er-maez eus an diazez he deus hiziv er ouezoniezh.